

УДК 342.95(477):323.285

ООНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ЗАХОДІВ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРИПИНЕННЯ ПОРУШЕНЬ АНТИТЕРОРИСТИЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Трофімов С. А.

*Кримський юридичний інститут Національного університету «Юридична академія
України імені Ярослава Мудрого», Сімферополь, Україна
e-mail: trofimovs@inbox.ru*

У статті аналізується необхідність оновлення вітчизняного інституту заходів запобігання та припинення порушень антитерористичного законодавства як запоруки розбудови ефективної антитерористичної діяльності та пропонуються конкретні зміни до антитерористичного законодавства України.

Ключові слова: протидія тероризму, терористична діяльність, антитерористична діяльність, заходи адміністративного впливу, заходи запобігання, заходи припинення, антитерористичне законодавство України.

Становлення ефективної антитерористичної діяльності вбачається неможливим без дієвих сучасних заходів адміністративного впливу, перш за все примусових. Як свідчить практика означеної діяльності, під час введення спеціального правового режиму, який у вітчизняному законодавстві має назву – режим району проведення антитерористичної операції, представники органів державної влади потребують спеціальних засобів, застосування яких має бути забезпечено правовими нормами. Саме вказані засоби дають змогу уповноваженим суб'єктам антитерористичної діяльності локалізувати терористичні прояви й адекватно відповісти на терористичну загрозу.

Окремими проблемами розвитку та вирішення кризових ситуацій у своїх наукових дослідженнях займалися Антипенко В. Ф., Бандурка О. М., Башкиров М. В., Белєвцева В. В., Дікаєв С. У., Калюжний Р. А., Ківалов С. В., Комзюк А. Т., Конопльов В. В., Кузніченко С. О., Ліпкан В. А., Маїлян С. С., Майоров В. В., Назаркін М. В., Настюк В. Я., Петрова Т. А., Рижов І. М., Рушайло В. Б., Слепцов Р. М., Тюрин В. А., Ярмакі Х. П. та багато інших вітчизняних та іноземних науковців, але питання оновлення інституту заходів запобігання та припинення порушень антитерористичного законодавства України ще й досі не вирішено.

В рамках даного дослідження ми розглянемо заходи запобігання та припинення порушень у сфері антитерористичної діяльності, які потребують свого запровадження у вітчизняне антитерористичне законодавство.

Перш за все необхідно зазначити, що заходи запобігання та припинення терористичної діяльності закріплені безпосередньо у Законі «Про боротьбу з тероризмом» [1] (далі – Закон), а саме у ст. 15, як права осіб у районі проведення антитеро-

ристичної операції. Зокрема до заходів запобігання порушенням антитерористичного законодавства серед них можна навести:

- перевірка у громадян і посадових осіб документів, що посвідчують особу, а в разі відсутності документів – затримання їх для встановлення особи;
- здійснення в районі проведення антитерористичної операції особистого огляду громадян, огляду речей, що при них знаходяться, транспортних засобів та речей, які ними перевозяться;
- тимчасове обмеження або заборона руху транспортних засобів і пішоходів на вулицях та дорогах, не допущення транспортних засобів, у тому числі транспортних засобів дипломатичних представництв і консульських установ, та громадян на окремі ділянки місцевості та об'єкти, виведення громадян з окремих ділянок місцевості та об'єктів, відбуксирування транспортних засобів.

До заходів припинення порушень антитерористичного законодавства серед зазначених у Законі можна віднести:

- застосування відповідно до законодавства України зброї і спеціальних засобів;
- затримання і доставляння в органи внутрішніх справ осіб, які вчинили або вчиняють правопорушення чи інші дії, що перешкоджають виконанню законних вимог осіб, залучених до антитерористичної операції, або дії, пов'язані з несанкціонованою спробою проникнення в район проведення антитерористичної операції і перешкоджання її проведенню;
- здійснення в районі проведення антитерористичної операції особистого огляду громадян, огляду речей, що при них знаходяться, транспортних засобів та речей, які ними перевозяться;
- входження (проникнення) в жилі та інші приміщення, на земельні ділянки, що належать громадянам, під час припинення терористичного акту та при переслідуванні осіб, які підозрюються у вчиненні такого акту, на територію та в приміщення підприємств, установ і організацій, перевіряти транспортні засоби, якщо зволікання може створити реальну загрозу життю чи здоров'ю людей;
- використання із службовою метою засобів зв'язку і транспортних засобів, у тому числі спеціальних, що належать громадянам (за їх згодою), підприємствам, установам та організаціям, за винятком транспортних засобів дипломатичних, консульських та інших представництв іноземних держав та міжнародних організацій, для запобігання терористичному акту, переслідування та затримання осіб, що підозрюються у вчиненні терористичного акту, або для доставляння осіб, які потребують термінової медичної допомоги, до лікувальних закладів, а також для проїзду до місця злочину.

Необхідно погодитися з Зубовою О. В., що обов'язковими вимогами, які пред'являються до загальнодержавної системи заходів з протидії тероризму повинні бути: а) їх упереджувальний характер, що базується на безперервному, багатоаспектному моніторингу оперативної й соціально-політичної обстановки та об'єктивному прогнозуванні її розвитку; б) комплексність застосування профілактичних засобів, що полягає у задіяні всіх можливих важелів надання оздоровчого впливу на обстановку; в) єдине управління на державному рівні, яке підкорене загальному стратегічному задуму викорінення тероризму [2, с. 140].

Разом з тим, слід підкреслити, що закріплених у Законі заходів запобігання та припинення порушень антитерористичного законодавства гіпотетично може бути недостатньо. Необхідно навести ряд заходів запобігання та припинення порушень антитерористичного законодавства, що обов'язково мають отримати своє закріплення у вітчизняному законодавстві.

По-перше, під час проведення антитерористичної операції як правило виникає необхідність у посиленні охорони громадського порядку, а також об'єктів, що підлягають державній охороні, забезпечують життєдіяльність населення й функціонування транспорту або ж мають особливу матеріальну, історичну, наукову, культурну чи іншу цінність. Слід підкреслити, що розповсюдженими устремліннями провідників тероризму є об'єкти, знищення яких тягне за собою суттєвий вплив на моральну складову людини, втрату частини культурного надбання нації чи можуть завдати серйозної матеріальної шкоди. З огляду на це такі об'єкти потребують особливого захисту, зокрема під час виникнення терористичної загрози та її усунення.

По-друге, вбачається необхідним під час проведення антитерористичної операції ведення контролю телефонних переговорів та іншої інформації, що передається по різних каналах зв'язку з метою виявлення відомостей про обставини здійснення терористичного акту та осіб, що його підготували й вчинили, а також попередження здійснення інших терористичних актів. Такі заходи є доречними, оскільки терористи, які були оточені, можуть передавати інформацію своїм прибічникам, координувати діяльність або отримувати відповідні рекомендації щодо своєї поведінки. Отримання такої інформації суб'єктами антитерористичної діяльності дозволить проводити спрямовані та ефективні дії щодо усунення терористичної загрози.

По-третє, у районі проведення антитерористичної операції слід тимчасово призупинити діяльність небезпечних виробництв, а також організацій, діяльність яких пов'язана із використанням вибухових, радіоактивних, хімічно й біологічно небезпечних речовин, оскільки існує вірогідність можливого захоплення таких об'єктів терористами або ж їх використання для спричинення максимально тяжкої шкоди.

По-четверте, з урахуванням розвитку телекомунікаційної сфери під час усунення терористичної загрози з'являється потреба у призупиненні надання послуг зв'язку юридичним і фізичним особам або обмеженні використання мереж зв'язку й засобів зв'язку. Така необхідність пояснюється розповсюдженим використанням в якості одного із елементів детонатора для вибухового пристрою мобільних телефонів, а також можливість використання телекомунікаційних засобів для узгодження злочинної поведінки. В даному випадку призупинення надання послуг зв'язку суттєво знижує потенційну загрозу використання суб'єктами терористичної діяльності вибухових пристроїв, а також створює перешкоди їх узгодженим діям.

По-п'яте, в окремих випадках постає необхідність тимчасового відселення фізичних осіб, що мешкають у межах території, на якій введений правовий режим району проведення антитерористичної операції, у безпечні райони. Такі заходи дозволяють суттєво знизити кількість можливих людських жертв, особливо при вчиненні актів технологічного тероризму.

По-шосте, в окремих випадках після вчинення терористичного акту виникає потреба у введенні карантину, проведенні санітарно-протиепідемічних, ветеринар-

них та інших карантинних заходів. Такі заходи дозволяють запобігти розповсюдженню за межі району проведення антитерористичної операції різного роду захворювань.

По-сьоме, в районі проведення антитерористичної операції слід передбачити можливість введення обмежень або заборони продажу зброї, боєприпасів, спеціальних засобів, вибухових та отруйних речовин, встановлення особливого режиму обігу лікарських засобів і препаратів, що містять наркотичні засоби, психотропні або сильнодіючі речовини, етиловий спирт, алкогольної та спиртовмісної продукції. Це пояснюється можливістю їх використання суб'єктами терористичної діяльності для поповнення свого арсеналу, а також підтримання відповідного психічного стану. Окрім цього, такі заходи до того ж дозволяють обмежити випадки неадекватної поведінки з боку пересічних громадян.

Необхідно зазначити, що у зарубіжних країнах, зокрема Російській Федерації має позитивні результати ще й такий захід як обмеження або призупинення приватної детективної й охоронної діяльності. Безумовно, представники цього роду діяльності мають більший правовий статус аніж пересічні громадяни, зокрема право на носіння зброї, отже у кризовій ситуації додатково можуть виникати складності з ідентифікуванням таких осіб й встановленням справжності певних дозвільних документів, адже суб'єкти терористичної діяльності в якості маскуванню можуть використовувати правовий статус таких осіб. В Україні інститут приватної детективної діяльності знаходиться на етапі розбудови, адже 12.01.2005 лише був прийнятий за основу проект закону про приватну детективну діяльність[3].

Враховуючи вищевикладене, ми пропонуємо ст. 15 Закону «Про боротьбу з тероризмом» [1] «Права осіб у районі проведення антитерористичної операції» викласти наступним чином:

«У районі проведення антитерористичної операції посадові особи, залучені до операції, мають право:

1) застосовувати відповідно до законодавства України зброю і спеціальні засоби;

2) затримувати і доставляти в органи внутрішніх справ осіб, які вчинили або вчиняють правопорушення чи інші дії, що перешкоджають виконанню законних вимог осіб, залучених до антитерористичної операції, або дії, пов'язані з несанкціонованою спробою проникнення в район проведення антитерористичної операції і перешкоджання її проведенню;

3) перевіряти у громадян і посадових осіб документи, що посвідчують особу, а в разі відсутності документів – затримувати їх для встановлення особи;

4) здійснювати в районі проведення антитерористичної операції особистий огляд громадян, огляд речей, що при них знаходяться, транспортних засобів та речей, які ними перевозяться;

5) тимчасово обмежувати або забороняти рух транспортних засобів і пішоходів на вулицях та дорогах, не допускати транспортні засоби, у тому числі транспортні засоби дипломатичних представництв і консульських установ, та громадян на окремі ділянки місцевості та об'єкти, виводити громадян з окремих ділянок місцевості та об'єктів, відбуксировувати транспортні засоби;

6) входити (проникати) в жилі та інші приміщення, на земельні ділянки, що належать громадянам, під час припинення терористичного акту та при пересліду-

ванні осіб, які підозрюються у вчиненні такого акту, на територію та в приміщення підприємств, установ і організацій, перевіряти транспортні засоби, якщо зволікання може створити реальну загрозу життю чи здоров'ю людей;

7) використовувати із службовою метою засоби зв'язку і транспортні засоби, у тому числі спеціальні, що належать громадянам (за їх згодою), підприємствам, установам та організаціям, за винятком транспортних засобів дипломатичних, консульських та інших представництв іноземних держав та міжнародних організацій, для запобігання терористичному акту, переслідування та затримання осіб, що підозрюються у вчиненні терористичного акту, або для доставки осіб, які потребують термінової медичної допомоги, до лікувальних закладів, а також для проїзду до місця злочину;

8) посилювати охорону громадського порядку та об'єктів, що підлягають державній охороні, забезпечують життєдіяльність населення й функціонування транспорту або мають особливу матеріальну, історичну, наукову, художню чи культурну цінність;

9) проводити контроль телефонних переговорів та іншої інформації, що передається по каналах телекомунікаційних систем, а також здійснювати пошук на каналах електричного зв'язку й у поштових відправленнях з метою попередження здійснення інших терористичних актів або виявлення інформації про обставини здійснення терористичного акту та осіб, що його підготували та вчинили;

10) призупиняти діяльність небезпечних виробництв а також організацій, діяльність яких пов'язана із використанням вибухових, радіоактивних, хімічно чи біологічно небезпечних речовин;

11) призупиняти надання послуг зв'язку юридичним і фізичним особам або обмежувати використання мереж зв'язку й засобів зв'язку;

12) тимчасово відселяти фізичних осіб, що мешкають у межах території, на якій введений правовий режим району проведення антитерористичної операції, у безпечні райони з обов'язковим наданням таким особам стаціонарних або тимчасових житлових приміщень;

13) вводити карантин, проводити санітарно-протиепідемічні, ветеринарні та інші карантинні заходи;

14) обмежувати або забороняти продаж зброї, боєприпасів, спеціальних засобів, вибухових та отруйних речовин, встановлювати особливий режим обігу лікарських засобів і препаратів, що містять наркотичні засоби, психотропні або сильнодіючі речовини, етиловий спирт, алкогольної та спиртовмісної продукції;

15) обмежувати або призупиняти приватну охоронну діяльність.

У районі проведення антитерористичної операції контакти з представниками засобів масової інформації здійснюють керівник оперативного штабу або визначені ним особи. Передбачені цією статтею заходи здійснюються з дотриманням чинного законодавства і припиняються негайно після завершення антитерористичної операції».

Підсумовуючи викладене слід зазначити, що окремі з заходів адміністративного впливу, які розглядалися нами у даній статті фактично використовуються суб'єктами антитерористичної діяльності у своїй практиці, але без спеціального нормативного забезпечення. Вказані зміни, на нашу думку, дадуть означеним вище

суб'єктам можливість більш ефективно протидіяти терористичним загрозам в Україні.

Список літератури

1. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.2003р. № 638-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – № 25. – Ст. 180.
2. Зубова О. В. Тероризм и проблемы ограничения конституционных прав граждан в борьбе с ним: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 / О. В. Зубова. – Елец, 2004. – 213 с.
3. Про прийняття за основу проекту Закону України про приватну детективну діяльність: Постанова Верховної Ради України від 12.01.2005р. № 2323-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2323-15>

Трофимов С. А. Обновление института мер предупреждения и пресечения нарушений анти-террористического законодательства Украины / С. А. Трофимов // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия: Юридические науки. – 2012. – Т. 25 (64). № 1. 2012. – С. 151-156.

В статье анализируется необходимость обновления отечественного института мер предупреждения и пресечения нарушений антитеррористического законодательства как залог построения эффективной антитеррористической деятельности, а также предлагаются конкретные изменения в антитеррористическое законодательство Украины.

Ключевые слова: противодействие терроризму, террористическая деятельность, антитеррористическая деятельность, меры административного воздействия, меры предупреждения, меры пресечения, антитеррористическое законодательство Украины.

Trofimov S. Update of institute of measures of warning and suppression of violations of counter-terrorist legislation of Ukraine / S. Trofimov // Scientific Notes of Tavrida National V. I. Vernadsky University. – Series : Juridical sciences. – 2012. – Vol. 25 (64). № 1. 2012. – P. 151-156.

The necessity of update of domestic institute of measures of warning and suppression of violations of counterterrorist legislation as mortgage of construction of effective counterterrorist activity is analysed in the article, and also concrete changes are offered in the counterterrorist legislation of Ukraine.

Keywords: counteraction terrorism, terrorist activity, counterterrorist activity, measures of administrative influence, warning measures, measures of suppression, counterterrorist legislation of Ukraine.

Статья поступила в редакцию 14.02.2012.